

Projev prezidenta republiky při pietním shromáždění k uctění památky obětí komunismu

27.6.2023 - Petr Pavel | Správa Pražského hradu

Vážení ústavní činitelé, vážený pane primátore, vážení hosté, dámy a pánové,

památku obětí komunistického režimu si připomínáme 27. června proto, že v tento den, před 73 lety, přišli o život čtyři stateční lidé, čtyři představitelé demokraticky smýšlejících občanů této země. Milada Horáková, Jan Buchal, Oldřich Pecl a Závaš Kalandra byli zavražděni proto, že šířili pravdu o zřůdnosti a zločinnosti totalitní vlády tehdejšího Československa. Jejich chladnokrevná poprava byla skryta propagandistickou kulisou vykonstruovaného politického procesu. Ten měl ospravedlnit činy a nástroje, kterými tehdejší komunistická strana nejprve uchvátla moc a pak se ji snažila udržet. Jejich příběh je připomínkou zvrácenosti tehdejší politické moci, ale každého nedemokratického režimu, který se neštítí kvůli prosazování svých zájmů vraždit své oponenty. Součástí jejich příběhu je i odkaz dalších stovek obětí, které komunistický režim zavraždil jen pro jejich nepohodlnost nebo vzdorovitost, a tisíců těch, kteří zemřeli ve vězení nebo při pokusu uprchnout přes železnou oponu za svobodou.

Nechci tu dnes z pozice prezidenta rozdávat poučení. Rád bych spolu s vámi vyjádřil těmto osobnostem hlubokou úctu a respekt. Sám jsem patřil k lidem, kteří v poslední fázi komunistického režimu 80. let nedokázali prohlédnout jeho zločinnou podstatu. Vzhledem k tomu, v jakém prostředí jsem byl vychováván a do jakých škol jsem chodil, jsem si tehdy nedokázal představit jinou alternativu politické moci. Systémová selhání režimu jsem považoval za chyby jednotlivců. Akceptoval jsem je jako danou věc a jako něco, s čím se dá žít.

S koncem totalitního režimu a příchodem svobody, s vlastními novými zkušenostmi, doplněným vzděláním a také s rozhledem, který jsem v průběhu života získal, tohoto období mé nevědomosti mohu pouze litovat. Zároveň se to ale nebojím přiznat. To jediné, co jsem s tím mohl udělat, je poučit se z toho. Jsem rád, že jsem tehdy dostal druhou šanci. Díky ní jsem se mohl podílet na vytváření demokratických institucí naší země, a téměř 30 let v uniformě hájit ideu demokracie, svobody jednotlivce, dodržování lidských práv a právního státu. O to víc si vážím všech těch, kteří z různých důvodů dokázali mít k totalitnímu režimu jasný postoj, a navíc měli odvahu se mu aktivně postavit. Za cenu utrpení svého i svých rodin, za cenu ztráty zaměstnání či přístupu ke vzdělání. Díky těmto lidem minulosti dnes máme možnost poznat význam slova svoboda a také si uvědomit její cenu. Neměli bychom je vidět pouze jako oběti, ale spíše jako hrdiny. Jako osobnosti schopné vykonat něco mimořádného pro ostatní za cenu vysokého rizika pro sebe samotného a své rodiny.

Po roce 1989 naše společnost prošla bouřlivou transformací. O to pozorněji se musíme věnovat naší historii, a to i té, na kterou nejsme úplně hrdí, reflektovat vlastní minulost a uzdravovat se z historických traumat. Zločiny komunismu zůstanou navždy temným obdobím našich dějin. Toto období nám ale také ukázalo, co nechceme – žít ve strachu, útlaku a nesvobodě, nemít možnost svobodně volit, rozhodovat se a jednat podle vlastní vůle, být ovládáni politickou mocí, která nerespektuje jednotlivce a v atmosféře nátlaku a strachu ovládá celou společnost.

Zkušenost, kterou jsem v minulosti načerpal, pro mě dnes představuje varovný signál pokaždé, když

se ve veřejném prostoru objevují hlasy či tendence inklinující k autoritářství. Jsou to signály, vůči kterým nesmíme být lhostejní. Díky reflexi vlastní minulosti si také uvědomuji, jak snadné je pro člověka podcenit absenci svobody. Zvláště, když je její ztráta maskována často lákavými hodnotami jistoty a stability. V posledních letech se v mnoha zemích k těmto lákadlům relativizujícím význam svobody a liberální demokracie přidávají také přísliby ekonomické prosperity a trvalého růstu. Tyto tendence se dnes neobjevují jen v některých asijských zemích, ale inspirují se jimi i někteří evropští populisté. Nenechme se znejistit, žádná z těchto hodnot nesmí být alternativou ke svobodě. Ztratit svobodu v očekávání nebo s příslibem jiných hodnot je velmi snadné. Z naší nedávné minulosti ale víme, a měli bychom si to trvale připomínat, jak obtížně se svoboda získává zpět.

A i když už konečně máme pocit, že jsme svobodu získali, že žijeme v liberální demokracii a svoboda zcela samozřejmě naplňuje naše životy, nesmíme upadnout do sebeuspokojení a letargie. Svoboda není samozřejmá a její trvání také ne. Jedním z poučení, které nám historie ukázala, je i nutnost pracovat na rozvoji kritického myšlení a podrobovat aktuální události objektivní analýze podložené fakty, a to i za cenu toho, že povede k závěrům, které nám nebudou úplně příjemné.

Byl bych rád, abychom na celospolečenské reflexi naší minulosti intenzivně pracovali, a aby její součástí bylo právě i uvědomění, že boj za prosazování svobody nikdy nekončí, že demokracie tak, jak to říká výrok často připisovaný Winstonu Churchillovi, je tím nejhorším možným způsobem vládnutí, tedy kromě všech těch, které jsme si vyzkoušeli předtím. Je dobré si také připomínat, že dokud nebude žádná lepší alternativa, pak bychom měli být šťastni za to, že žijeme v demokracii, která objektivně každému z nás dává největší prostor pro osobní rozvoj a také pro svobodné uplatňování našich názorů. A pokud vnímáme jakékoli nedostatky v naší zemi, tak bychom si měli být vědomi toho, že právě demokracie nám nabízí nástroje, jak tyto nedostatky měnit a zlepšovat.

Děkuji vám.

<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/verejna-vystoupeni-a-rozhovory/projev-pr-ezidenta-republiky-pri-pietnim-shromazdeni-k-ucteni-pamatky-obeti-komunismu-17214>